

Феєр Анастасія Євгенівна,
студентка Національного авіаційного університету

Феєр Анастасія Євгенівна,
студентка Национального авиационного университета

Feyer Anastasiya,
student of National Aviation University

Гоблик Володимир Васильович,
*д.е.н, доцент, професор кафедри
менеджменту та управління економічними процесами*

Мукачевського державного університету

Hoblyk Volodymyr,
*PhD, Associate Professor of the Department
of management and economic management
Mukachevo State University*

Гоблик Владимир Васильевич,
*д.э.н., доцент, профессор кафедры
менеджмента и управления экономическими процессами
Мукачевского государственного университета*

ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД ЗАКАРПАТТЯ

ECONOMIC AND ECOLOGICAL ASPECTS OF EFFICIENT USE OF MINERAL WATERS OF TRANSCARPATHTIA

ЭКОНОМИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ ВОД ЗАКАРПАТЪЯ

Анотація. У публікації проведено аналіз джерел мінеральних вод Закарпатської області як основного природно-ресурсного та туристично-курортного потенціалу. Надано пропозиції щодо подальшого розвитку рекреаційної галузі, створення кластеру, формування мережі SPA-курортів. Окреслено проблеми і перспективи раціонального використання мінеральних вод, проведення природоохоронних заходів.

Ключові слова: джерела мінеральних вод, рекреація, рекреаційно-туристична діяльність, кластер.

Abstract. The publication analyzed the mineral springs Transcarpathian region as a major natural resource and tourist resort potential. The proposals for the further development of recreational industry clusters, forming a network of SPA-resorts. Problems and prospects of rational use of mineral water, environmental protection.

Key words: mineral water, recreation, recreational and tourist activities cluster.

Аннотация. В публикации был проведен анализ источников минеральных вод Закарпатской области как основного природно-ресурсного и туристическо-курортного потенциала. Даны предложения по дальнейшему развитию рекреационной отрасли, создание кластера, формирование сети SPA-курортов. Обозначены проблемы и перспективы рационального использования минеральных вод, проведения природоохранных мероприятий.

Ключевые слова: источники минеральных вод, рекреация, рекреационно-туристическая деятельность, кластер.

У Закарпатській області наявна широка палітра рекреаційних ресурсів: лісові, ландшафтні, гідрологічні, об'єкти природно-заповідного фонду Карпат та можливості їх використання. Найбільша частка серед компонентів рекреаційного потенціалу Закарпаття — 39% припадає на водні ресурси. Але особливу цінність представляють унікальні джерела мінеральних вод, які могли б стати при кращій та узгодженій організації курортної справи, джерелом збагачення краю та оздоровлення населення. Мінеральна і термальна вода є основним природньо-рекреаційним і курортним потенціалом. На території Закарпаття налічується 33 родовища мінеральних вод, з яких розробляється 24 родовища, що становить 8,2% від загальної кількості родовищ мінеральної води по Україні. На сьогодні розвідано 360 джерел мінеральних вод та 30 типів різних за хімічним складом та лікувальними властивостями. Основним бальнеологічним ресурсом є майже всі найвідоміші мінеральні води, такі як: гідрокарбонатно-натрієві, хлоридно-гідрокарбонатні, гідрокарбонатно-сульфатні.

У Закарпатті зосереджені води багатьох відомих типів, окремі з яких рідкісні й унікальні за властивостями дії на організм людини. Це води без специфічних компонентів, вуглекислі, сульфідні, крем'янисті термальні, йодобромні, залізисті та миш'яковисті. Закарпаття є курортним регіоном. За висновками фахівців, мінеральні та термальні води краю за своїм хімічним складом і лікувальними властивостями не поступаються відомим водам Кавказу, Чехії, Франції. В області вивчено понад 700 водопроїв у складі 67 основних родовищ мінеральних вод. Із 36 типів мінеральних вод країни 32 знаходяться в Закарпатті. Закарпаття має сприятливі умови і потенціал для подальшого розвитку туризму і рекреації європейського рівня.

Щорічний видобуток мінеральних вод становить 150,7 тис.м³, з яких 50% використовують для виготовлення напоїв і промислового розливу без обробки, 25% — для комплексного використання, 18% — для зовнішнього лікувального.

Найбільш багаті на мінеральні води гірські райони області: Свалявський, Рахівський, Хустський, Тячівський. Слід зазначити стихійну появу останнім часом великої кількості підприємств готельного господарства, які виникли поблизу джерел мінеральних вод. Їхнє будівництво зумовлено не стільки потужним зростанням відпочиваючих і потребою у закладах розміщення, а скільки погіршенням роботи курортів, баз відпочинку, які мають застарілу матеріальну базу і не спроможні задовольнити відповідний сервіс для відпочиваючих і туристів. Отже, необхідно приймати комплексну програму залучення інвестицій в курортно-санаторну сферу й розбудову відповідної інфраструктури.

Однак певні неточності статистичного обліку не дають змогу аналізувати в повному обсязі існуючий приватний сектор рекреаційно-курортного господарства. Негативним є неузгоджений, стихійний план забудови, відсутність необхідних, недотримання норм при будівництві, що може в майбутньому призвести до підвищеного антропогенного навантаження на довкілля. Крім того, вкрай незадовільним залишається низьке використання мінеральних лікувальних вод, що за оцінками експертів, знаходиться на рівні 6% від затверджених експлуатаційних запасів родовищ, що є нижчим від середнього показника по Україні (7–8%).

Маючи такі багаті бальнеологічні ресурси, Закарпаття могло б стати Меккою SPA-курортів, таких як Баден-Баден, Карлові Вари тощо. Популярні нині послуги SPA (*SPA* — «*Sanus per Aquam*» — в перекладі з лат. означає «здоров'я через воду») пропонують оздоровчий комплекс процедур з використанням мінеральної, термічної, прісної вод, солей, грязей та лікувальних рослин, з метою лікування, оздоровлення та організації дозвілля як для пацієнтів, так і для місцевих жителів даної території.

З метою покращання ситуації, яка склалася у санітарно-курортному господарстві регіону, активізації туризму слід об'єднати зусилля у формі туристично-рекреаційного кластера, який би охоплював території Українських Карпат [2–4]. Тріада науки-влади-бізнесу сприяла б узгодженій стратегії розвитку туризму та рекреації у краї, збільшила б кількість робочих місць та налагодила б співпрацю із зацікавленими споживачами туристичного та рекреаційного продукту. Новим перспективним напрямом, який успішно може розвиватися не тільки у Закарпатській області а й в сусідніх, є організація SPA-курортів із широким комплексом та відповідним сервісом послуг європейського рівня. Крім того, ще одним успішним напрямом може стати розлив найбільш кондиційних гірських нарзанів родовищ Білинського, Тарасівського, залізистих — Квасівського.

Подальший розвиток та усунення негативних проявів господарювання у рекреаційно-туристичній сфері можливі за умов залучення капіталу у розбудову курортно-санаторного господарства, відповідної інфраструктури, створення рекреаційно-туристичного кластера з формуванням мережі SPA-курортів на фоні активізації владних ініціатив щодо сприяння розвитку пріоритетного напрямку економічного зростання регіону та формування культури здорового способу життя [1, 126–127].

Створення природоохоронних територій сприятиме зменшенню антропогенного навантаження на природні біоценози, а також призведе до подальшого розвитку національної екомережі, що позитивно

відобразиться не тільки на економічній складовій краю, а і на екологічних його аспектах, та забезпечить розвиток туристично-рекреаційного сегменту[5].

За підрахунками вчених затверджені запаси мінеральних вод Закарпаття дають можливість додатково створити на їх території санаторно-курортних закладів до 25 тисяч місць. Розширення бальнеологічного використання мінеральних вод дасть додатково ще 25–30 тисяч місць в санаторно-курортних закладах. Ще більш перспективним видається використання родовищ мінеральних вод в яких використовується незначний дебіт води або до родовищ, де не затвердженні запаси води, такі де вода зовсім не використовується.

Область може одночасно в перспективі приймати на оздоровлення та лікування 50–55 тисяч тих хто потребує лікування органів травлення, серцево-судинної, нервової і ендокринної системи та рухомого апарату з врахуванням їх розширення чи будівництва нових об'єктів.

З метою раціонального використання мінеральних вод, на нашу думку, необхідно провести ряд заходів:

- у промисловому використанні (розливу) мінеральних вод пріоритет надавати задоволенню потреб санаторно-курортним закладам на найближчі 20–25 років;
- залучення до розливу природно-столових та слабо мінералізованих лікувально-столових вод які не використовуються;

- провести чітке розмежування розливу мінеральних вод на лікувальні і столові (малої мінералізації та джерельних) за лікувальними показниками;
- забезпечити безумовне виконання санітарно-протиепідеміологічних заходів в межах округів санітарної охорони;
- заборонити вирубку лісу в зоні формування водних ресурсів родовищ мін вод та гірських схилів під сільськогосподарські угіддя;
- вирішити на сучасному рівні проблему утилізації побутових та виробничих відходів на території області;
- створити на територіях існуючих рекреаційних зон природні заказники (з метою більш раціонального використання територій та охорони навколишнього середовища).

Таким чином, ефективне використання мінеральних вод в значній мірі залежить від посилення природоохоронної діяльності на рекреаційних територіях, розробка і затвердження зон санітарної охорони підприємствами, що експлуатують лікувальні ресурси, унеможливить забруднення земельних ресурсів в місцях розташування родовищ мінеральних вод, сприятиме їх збереженню та раціональному використанню.

Література

1. Щеглюк С.Д. Перспективи розвитку SPA-курортів гірських територій (на прикладі Закарпатської області) / Щеглюк С.Д. // Сталій розвиток Карпат: сучасний стан та стратегія дій. (Тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф.) / редкол.: відп. ред. В.С. Кравців. — Ін-т регіональних досліджень НАН України. — Львів, 2006. — С. 123–127.
2. Гоблик В.В. Кластерні ініціативи регіонів в умовах інтеграційних процесів України / В.В. Гоблик, Я.Ю. Дем'ян, Вл.В. Гоблик // Глобальні та національні проблеми економіки. — Миколаїв, 2015. — Випуск 5. — С. 678–683.
3. Гоблик В.В. Перспективи розвитку транскордонних кластерів на кордоні України з Європейським Союзом / В.В. Гоблик [Електронний ресурс] / Ефективна економіка, 2013. — № 3. — Режим доступу до журналу: <http://www.ekonomy.nauka.com.ua>.
4. Гоблик В.В. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: колективна монографія / Н.А. Мікула, Є.Е. Матвеев, В.В. Гоблик, І.Р. Тимечко та ін.; відп. ред. Н.А. Мікула — Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»: у 8 томах, т. 8), 2013. — 372 с.
5. Закон України «Про природо-заповідний фонд України» № 2456-ХІІ від 16.06.1992 (ред. від 04.08.2016).